

FORMIROVANIE NACIONALNIH NEZAVISIMIH GOSUDARSTV NA BALKANAH. KONEC XVIII-70-E GODI XIX V. Moskva, 1986. Period od kraja 18. st. pa do sredine druge polovine 19. st. bogat je povijesnim zbivanjima koja su suštinski utjecala na dalji razvoj historije čovječanstva. Tada su se na svojevrsnom raskršću naši i balkanski narodi, i oni pod habsburškom, i oni pod otomanskom vlašću. Kao da je velika francuska građanska revolucija očito potvrdila da se bliži kraj drugog feudalnoga doba, a giljotina upozorila na to da neke predrasude brzo nestaju. O tome postoji opsežna literatura na nizu stranih jezika, a relativno je brojna i na našim. Jedno je od najnovijih i rad Instituta slavjanovedenija i balkanistiki Akademije nauk SSSR-a, zbirno djelo više autora (Ju. P. Anšakov, G. L. Arš, E. K. Vjazemskaja, V. P. Gračev, B. Ja. Grosul, I. S. Dostjan, A. V. Karasev, I. V. Kozjmenko, K. I. Logačev, N. D. Smirnova, O. V. Sokolovskaja, V. I. Frejdzon, N. N. Červenkov, E. E. Čertan, I. V. Čurkina, N. I. Hitrova). U deset glava, s uvodom, zaključkom i registrom imena osoba, autori su nastojali što svestranije dati uvid u uzroke i razvoj promjena koje su bile na pomolu ili koje su bile u toku. Obuhvaćena su područja — ovim redom — Grčke, Srbije, Crne Gore, Vojvodine, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Bugarske i Albanije. Baza je knjige težnja pisaca da ukažu na proces formiranja nacionalnih nezavisnih država na Balkanu, u skladu sa sadašnjim dostignućima sovjetske historijske znanosti. Očito je da su korišćeni i rezultati jugoslavenskih istraživača, ali ne i dobar dio zaključaka do kojih su oni došli proučavajući razvoj složenih procesa na jugoslavenskim prostorima; to se očituje već i u sadržaju, npr., prve bilješke, uz petu glavu, »Hrvatska«, koja objašnjava da su Hrvati južnoslavenski katolici koji govore na raznim dijalektima srpskohrvatskog jezika i da su se u periodu od 18. do početka 20. st. postepeno uobličili u hrvatsku naciju. Svakako, malo pojednostavljeno ako ne i ponešto čudno objašnjenje pitanja tko su to Hrvati. Knjiga ima određenu sadržajnu težinu i trebalo bi se na nju temeljitije i svestranije osvrnuti, već i iz vidljivih, formalnih, a ne samo suštinskih, znanstvenih razloga; pogotovo — što je u sovjetskoj historiografiji obvezno upozorenje — kada se kaže da je djelo izradio autorski kolektiv te da je svoja htijenja temeljio na marksističko-lenjinskoj teoriji povijesti države i prava. (PETAR STRČIĆ).

LES MINORITES ETHNIQUES EUROPEENNES VIS A VIS DU NAZISME ET DU FASCISME. LE MINORANZE ETNICHE EUROPEE DI FRONTE AL NAZISMO ED AL FASCISMO. Aosta 1985. Pitanje nacionalnih manjina, narodnosti, narodnosnih grupa u historiji je uvijek bilo marginalno, osim u trenucima žešćih konfrontacija zainteresiranih strana. U mirnijim vremenima, narodnosti su u načelu izložene određenim pritiscima većinskog naroda, pa čak i do te mjere da im se onemogućava nacionalni razvoj. Poslijeratni razvoj političkih prilika u Evropi kao da daje za pravo takvom razmišljanju. Svjedoci smo tako, primjerice, ogorčene borbe Slovenaca u Austriji za poštivanje svojih osnovnih prava zacrtanih u temeljnim pravnim međunarodnim aktima na osnovi kojih je i stvorena nova austrijska republika. Svjedoci smo i situacije s Turcima i Makedoncima u Bugarskoj, gdje se jednostavno prelazi preko postojanja ogromnog broja pripadnika tih naroda, koji se kratkim postupkom proglašavaju Bugarima; štoviše, bugarski službeni organi povremeno istupaju čak i s tvrdnjama o bugarskom karakteru naše SR Makedonije. Sličan je bio slučaj i s Hrvatima i Slovencima koji su se našli pod Kraljevinom Italijom nakon prvoga svjetskog rata, i koje su najprije civilni i vojni kraljevski državni organi, a kasnije i fašističke strukture surovim i nasilnim političkim i vojnim mjerama nastojali